

# > Үнсіздіктен әрекетке:

## Франциядағы қытайлықтар

**Йа-Хан Чуаң**, Institut national d'études démographiques (INED), Франция, **Эмили Тран**, Гонконг баптистік университеті және **Хелен Ле Бейл**, Sciences Po білім беруді зерттеу және инновация орталығы (CNRS, CERI-Sciences Po) Париж, Франция



Француз тектес азиялықтар Париждегі Азияға қарсы нәсілдік әділетсіздік шеруінде. Ұсынған: Камилла Миллеран.

**Ү**лыбритания мен Нидерланды сынды Батыс Еуропаның басқа елдеріндегі сияқты Франциядағы қытай қауымдастықтарының тарихы ХХ ғасырдың басынан басталады. Қытайлықтардың мұнда ерте келуі үш негізгі фактормен байланысты: отарлау, бірінші дүниежүзілік соғыс кезінде қытай жұмысшыларын тарту және соғыс аралық кезеңдегі студенттердің келуі. Ерте мобилдік миграцияның соңғы толқындарына ықпал етті: 1978 жылдан кейін бұрынғы миграциялық желілердің жаңаруына байланысты Чжэцзян провинциясындағы Вэньжоу – қазіргі уақытта Франциядағы қытай мигранттары мен олардың ұрпақтарының негізгі шығу аймағы. Сонымен қатар, француз отарлауының бір мұрасы – 1970-80 жылдары Камбоджа, Вьетнам және Лаос елдерінен босқын ретінде Оңтүстік-Шығыс Азиялық қытайлықтардың да болуы. Ғасыр басынан Франциядағы этникалық қытайлықтардың шыққан жерлері, миграциялық жолдары және таптық құрамы әртүрлі болды. Франция [Қытайдың солтүстігінен](#), әсіресе 1990 жылдары жоспарланған экономикадан нарықтық экономикаға көшуге байланысты

жаппай жұмыссыздық орын алған жерлерден қоныс аударушылардың көп келетін мекеніне айналды. Жалпы алғанда, Еуропалық Одаққа кірудің негізгі заңды арнасы [студенттік виза](#) болып қала береді. Францияда [шетелде оқитын қытайлық студенттер](#) шетелдік студенттер тобының арасында Мароккодан кейін екінші орында (9%).

Франция – Еуропадағы ең үлкен қытай диаспоралық популяциясының бірі орналасқан мемлекет (санақ бойынша, шамамен 400000 қытай иммигрант пен олардың ұрпақтары өмір сүреді, дегенмен Францияда ресми этникалық статистика жоқ); шетелдік резиденттер арасында Қытай Халық Республикасының (ҚХР) азаматтары [бесінші ірі топ](#). Олар білімі, жұмыспен қамтылуы және экономикалық мәртебесі бойынша ғана әртүрлі (бай инвесторлар, трансұлттық саудагерлер, білікті мамандар, студенттер, кәсіпкерлер және жұмысшылар) емес, сонымен бірге олар ұрпақтары, мобилдігі және француз қоғамына қатысу деңгейі бойынша да әртүрлі. Осы әртүрлілікке қарсы кейбір ортақ белгілер де бар, мысалы, диаспоралық кәсіпкерлік саласындағы және соңғы кездегі күнделікті нәсілшілдіктің

&gt;&gt;

күшін жоюдағы қауіпсіздік мәселелері бойынша ұжымдық әрекеттердің өсуі аясындағы Оңтүстік-Шығыс Азиядағы этникалық қытайлықтар мен Қытай Халық Республикасынан (негізінен Вэнчжоу) келген мигранттардың арасындағы ынтымақтастық.

### > Нәсілшілдікке қарсы ұжымдық әрекет

Париждегі және оның маңындағы қытай қауымдастығы ұрлық пен ұсақ қылмыстың құрбаны болды. Қытайлықтар көпұлтты әлеуметтік-экономикалық жағдайы нашар аудандарда сәнді үйлену той банкеттерін қоса алғанда, мерекелерді ұйымдастыру және қытай бизнесі шоғырланғандықтан ғана бай емес; олар сонымен қатар шабуылдан және тонаудан кейін полиция көмегіне жүгінуге құлықсыз болғандықтан да осал. Құжаты жоқ иммигранттар мен ұсақ кәсіпкерлер үшін тұрақсыз мәртебе мен француз саясатына немқұрайлы қарау [оларды мобилдікке тарихи қарсы тұруға итермеледі](#).

Алайда, соңғы онжылдықта қауіпсіздік мәселесі мен қактығыстардың үдеп тұрған кезінде, бір кездері үнсіз немесе тіпті азшылық үлгісі ретінде танымал, еңбекқор және сабырлы Париждегі қытай қауымдастығы, полицияның қорғауын талап ете отырып, саны бестен кем емес жаппай шеру ұйымдастырды. Кейде оларды Қытай елшілігі [«шетелдегі азаматтарды қорғау»](#) деген негізде қолдап отырды, бұл – 2012 жылдан бастап Қытай үкіметі азаматтарының мүдделері бар жерлерде өз билігін жобалау әдісі ретінде қолданатын басымдықтарының бірі. Ұжымдық іс-қимылдың бес мысалы мобилизациялау үлгісімен ерекшеленеді: үшеуі жаппай көше демонстрациясы; бірі – (сәтсіз) қысым көрсету тобына айналған кәсіпкерлер қауымдастығы; ал соңғысы көшедегі тәртіпсіздіктер мен бейбіт митингілердің жиынтығы болды. Мобилизация, әдетте, қытайлық тұрғындар мен саудагерлер белгілі бір ауданда кездесетін қауіпсіздіктің жоқтығын көрсету үшін жасалды және ортақ талаптар қойды: осы аудандағы полиция патрулдерінің санын көбейту; заң бұзушыларға жазаны күшейту; қытайлық жәбірленушілердің полицияға шағым түсіруіне мүмкіндік беретін рәсімдерді жеңілдету.

[Париждің маңында қытайлық жұмысшыны өлтіргеннен кейінгі 2016 жылғы көшедегі наразылық](#) екінші ұрпақ белсенді қатысқан бетбұрыс кезеңі болды. Өздеріне немесе басқа азиялықтарға бағытталған зорлық-зомбылықтың негізінде жатқан құрылымдық нәсілшілдікке баса назар аударту үшін [Францияда туылған этникалық қытайлықтар арыздарын қайта қарастырды](#). Қытайлық белсенділік пен жалпыазиялық қоғамдық қозғалыстар Солтүстік Америкада немесе Аустралияда ұзақ уақыт зерттелген болса, Еуропа үшін жаңа зерттеу бағыты. Франция жағдайында француздық

қытайлар бастаған үш негізгі іс-әрекеттің түрін атап өтуге болады, олардың барлығы стереотипті түсініктер және өздерін таныту жолдарын іздеумен байланысты: (1) ұжымдық жадыны жинау және тапсыру; (2) мақсатты зорлық-зомбылыққа қарсы мобилизациялану; және (3) азиялықтар туралы стереотипті түсініктерді «ашу» және осы стереотиптерді өзгерту бойынша [мәдени белсенділік](#).

Жақында орын алған жергілікті француздық қытайлардың әрекеттерін түсіну үшін жеке тәжірибені ұжымдық тәжірибеге айналдыру алаңын орынды ұсына отырып, онлайн-әлеуметтік желі кең тарай бастаған 2000-шы жылдарға оралу керек. Атап айтқанда, көп кездесетін микроагрессиялар мен нәсілшілдік қорлаудың жасырын түрлері орын алған тәжірибе туралы көп айтылды. Француз қытайлықтары негізінен француз тілінде, кейде қытай тілімен немесе басқа азиялық тілдермен аралас тілде өз тәжірибелерін бөлісетін форумдар мен пікірталас топтарын құра бастады, әсіресе Facebook-те, кейіннен WeChat пен Twitter-де.

2016 жылдан кейін қалыптасқан «мәдени белсенділік» негізінен қысқа бейнелер, блогтар, YouTube арналары, веб-сериялар және подкасттар сияқты онлайн-құралдарды пайдаланады, бұл Францияда туылған азиялықтар, өнер және медиа саласындағылардың кездесуі үшін жаңа мүмкіндіктерді ұсынды. 2016 жылдан бастап көпшілік ұжымдық бірегейлікті құруға және Франциядағы азиялықтарға бағытталған нәсілшілдікке қарсы тұруға үлес қосты. Кейбіреулері интер-этникалық шиеленісті бейтарап етуге тырысып, өз әрекеттерін басқа азшылықтардың талаптарымен (мысалы, белгілі афро-феминист Рохая Диалло құрған Грейс Лидің және [Kiffe ta race \[Жарыстан ләззат ал\]](#) аудиобейнелермен/подкасттарымен; немесе азиялық француздардың Black Lives Matter наразылықтарына қатысуы) өзара байланыстыруға тырысады. Басқалар этно-нәсілдік гендерлік мәселелермен байланыстырады: азиялық әйелдер эротикасын деконструкциялау, сонымен қатар азиялық ер адамдардың десексуалдануы.

2020 жылы COVID-19 Қытайға халықаралық қоғамдық дипломатия науқанын өткізуге бірегей мүмкіндік беріп, өздері «нағыз Қытай оқиғасы» деп атаған феноменді жеткізу үшін шетелдегі қытайлықтардың қолдауын жұмылдырды. COVID-19 эпидемиясы тудырған азиялықтарға бағытталған нәсілшілдікке қарсы қытай этникалық белсенділігінің жақындағы толқынын ҚХР пайдаланатындығы және қандай деңгейде қолданатындығы әлі белгісіз. Қытайлықтардың бірінші, екінші және үшінші ұрпақтары Отандарының ұлтаралық күш жұмсауын және мобилизациялау әрекеттерін қалай қабылдайтынын салыстыру одан да қызықты болар еді. ■

Хаттарды Йа-Хан Чуанға <[ya-han.chuang@ined.fr](mailto:ya-han.chuang@ined.fr)>

Эмили Транға <[emilietran@hkbu.edu.hk](mailto:emilietran@hkbu.edu.hk)>

Хелен Ле Бейлге <[helene.lebail@sciencespo.fr](mailto:helene.lebail@sciencespo.fr)> жолдауға болады.